

כא. תפילות לבעלי הברית

נהגו האב והאם¹⁵⁹ (וכן הסנדק והמוהל) לומר תפילות מיוחדות¹⁶⁰ קודם המילה¹⁶¹.

כתב ר' נסים גאון ז"ל הגידו לי זקנים שבדור שביום שהכניסני לברית מרנא אבא אלוך ז"ל, כשנכנס לבית הכנסת ואני בידו, ישב שעה אחת על אותו כסא המוכן ואחר כך עמד והושיבני על הכסא האחר של מילה. ואחר שיצא שאלו אותו מה טעם כי לא ראינו מעולם מי שעשה כך, ואמר להם קבלתי מן הזקנים הקדמונים שזה הכסא מוכן לאליהו והוא מלאך הברית וישבתי עליו עם הילד אולי יברכהו לי ומצא חכמה בברכתו עכ"ל.

ארחות חיים (הלכות מילה אות ט)

כב. סדר הברית והכיבודים

[א] טלית לכיבודים - המתכבדים בכיבודים מתעטפים בטלית¹⁶².

[ב] 'קוואטער' - המוהל¹⁶³ מכריז 'קוואטער'¹⁶⁴. האשה - ה'קוואטערין'¹⁶⁵ מביאה את התינוק עד לפתח ביהכ"נ¹⁶⁶, מוסרתו לבעלה - ה'קוואטער' והוא מכניסו לתוך ביהכ"נ¹⁶⁷ ומוסרו לאב¹⁶⁸.

השלמת המילה

שליט"א, וכ"כ הגרמ"ק שליט"א, הו"ד בקיצור דיני ברית מילה משיעורי הגר"ח). גם הכיבודים 'מהכסא' ותופס רגלי התינוק א"צ טלית (בדמיון חי ח כח - כט). המנהג שעל טלית של קהל אין מברכים 'להתעטף' (הליכות שלמה על מילה כת"י). 163. בדמיון חי (יב ג) או השמש (זוה"ב כא סעי' כז). 164. על מקור הביטוי ופירושו - ראה לעיל בפרק זה בהערה 61. 165. המנהג שמקבלת את התינוק מאימו, ויש שמכבדים כמה נשים בנשיאתו וכמו 'חיקות' משום חיבוב מצוה. כשהאם לא נמצאת תמסור ל'קוואטערין' אם האם או אם האב (בדמיון חי ד יג). 166. "ולא תיכנס אל תוכו ... משום פריצות שתלך אשה בין אנשים" (מהרי"ל הלכות מילה אות כב). 167. מצד דרום. והמוהל מכריז "ברוך הבא" וכו' (אבודרהם הל' מילה). ובסדר בית יעקב כתב וז"ל: ואומרים הקהל בקול 'ברוך הבא', יכונו שארבעים ותשעה שערי בינה באין עמו, ועי"ז ממשיכים רוח קדושה וטהרה על התינוק הבא, ומקשר גם רוח אליהו בנער עכ"ל. 168. יש עדות שבהם המנהג שה'קוואטער' הוא גם המוסר את התינוק לסנדק, וכ"כ בברית אבות (סי' ה אות ב). וראה להלן בהערה 177. למנהג בני תימן - האב מביא את התינוק בעצמו מהסתבא או מהזקנה שבבית (אוצה"ב עמ' קפ).

אות הברית רסה לב, ועי' שו"ת יבי"א ח"ג אר"ח סי' ה, אמנם בקוני' עטרת שלום להגר"י הלל שליט"א כתב שכיום גם בני ספרד המדקדקים נוהגים להניחם, והגר"ב זילבר זצ"ל (בהערות על הברית דוד רסה ס"ק ריא) כתב וז"ל: ואנו בוחרים להניחן ... ודרך אגב מרויח עוד מצוה שהרי מצותן כל היום וגם מחמת הטעם שכתב הרמב"ם (בסוף הל' תפילין) שכ"ז שהתפילין עליו הוא עניו ויר"ש וכו', וכשהסנדק והאב במצב של הכנה רוחנית המצוה יותר בשלימות עכ"ל. ודעביד כמר עביד (אות חיים סי' כח אות יח). ועי' בשו"ת אג"מ (אר"ח ח"ד סי' קא) ושו"ת ציץ אליעזר (חי"ד סי' ד). והגרמ"ק שליט"א אמר שהמנהג בא"י להניח (קיצור דיני ברית מילה משיעורי הגר"ח). וה"ה שמניחם בר"ח אחר מוסף לכבוד המילה (בדמיון חי ג טו), אמנם הגרי"מ הלל שליט"א כתב שאם הברית בר"ח לפני חצות לא יניחם (עטרת שלום אות יג). 159. בשעה שמוסרתו ל'קוואטערין'. 160. נדפסו בסוף הספר. 161. והוא עת רצון להתחנן שיהא חכם ויר"ש (פלא יועץ ערך מילה), לענין אמירתן בשבת - ראה בחיבורנו לעיל פרק יב סי' ג תשובה לו בהערה שם. 162. ספר מטעמים. ונכללים בזה ה'קוואטער', כסא של אליהו, ליד הסנדק, הסנדק, עמידה לברכות והברכות, אבל ה'חיקות' ו'מהסנדק' א"צ (הבט לברית עמ' תעח אות ה בשם הגריש"א

[ג] אמירת הפסוקים - האב מקבל את התינוק מה'קוואטער'¹⁶⁹, מחזיקו על ידיו ואומר¹⁷⁰ את פסוקי יחוד השם - 'שמע ישראל' ושאר הפסוקים¹⁷¹.

[ד] הכרזת המכובדים (א) - המוהל¹⁷² מכריז את שאר הכיבודים כדלהלן:

[ה] 'חיקות' - יש המכבדים קרובים וידידים בנושאת התינוק וקירובו למקום הברית¹⁷³.

[ו] 'כסא של אליהו' - מכובד בהנחת התינוק על הכסא של אליהו¹⁷⁴.

[ז] 'מהכסא' - מכובד בלקיחת התינוק מה'כסא של אליהו ומסירתו לאב¹⁷⁵.

[ח] סנדקאות - מתכבד בהחזקת התינוק על ברכיו בשעת המילה. לאחר הכרות שמו, הסנדק מתעטף בטלית, מתיישב על הכסא המיועד לו וממתין לקבלת התינוק.

[ט] 'ליד הסנדק'¹⁷⁶ - מסירת התינוק לידי הסנדק¹⁷⁷.

[י] מינוי המוהל לשליח - האב עומד ליד המוהל¹⁷⁸, וממנה אותו לשלוחו¹⁷⁹.

השלמת המילה

מנהג ה'חיקה' הוא לקרבו למילה, כיבוד זה שייך רק אחר אמירת הפסוקים ע"י האב או אחר כסא של אליהו אבל לא לאחר המילה (בדמ"ך חיי ח לג).
 174. המזמינו בפיו יזכה להארת פניו ואי איהו לא חזי, מזוליה שברקיע חזי (מעבר יבק עתר ענן הקטורת פ"ה), וטוב שגם האב יאמר עם המוהל את הנוסח של 'זה הכסא' (סדרו בעל התניא, מאמר כסא אליהו"נ זל"ט), וגם יבקש מאליהו הנביא שיברך את הילד הנימול (בדמ"ך ח זי ז ט). ובשרביט הזהב כתב וז"ל: ... ויכוין לשם הקדוש הזה - תכמ"צ, שהוא בא"ת ב"ש אליה, כי שם הקדוש הזה הוא נותן מלאכים לשמירת הילד שלא יטמא את בריתו כל ימיו וכו' עכ"ל.
 175. יש שקוראים לזה 'חיקה ראשונה', ויש נוהגים שהאב נוטלו בעצמו (בדמ"ך חיי יב ח). 176. או 'על ברכי הסנדק'. 177. בד"כ נהוג שהאב מוסרו 'והוא מנהג יפה' (שע"ת אר"ח תקנא ס"ק א), וזוהי ה'הכנסה לברית' לשי' היראים (סי' תב, בד' רש"י בשבת קלז), וכשמוסרו ראוי שיכוין שמגיש את בנו למזבח (כמ"ש בזוה"ק פ' לך דף צה א). ומ"מ אפשר לכתחילה שאחר יניח (זוה"ב כא כט, וכן מובא בשם הגר"י אדלשטיין שליט"א, ברית אפרים עמ' שנו), ויש שכתבו שפעולה זו נעשית ע"י המוהל (מגד"ע נחל יב אות יד, וקוני' עטרת שלום), ויש עדות שבהם המנהג שגם פעולה זו שייכת ל'קוואטער' וכנ"ל בהערה 168.
 178. 'להודיעו שהוא שלוחו, וכדאמרינן לגבי קרבן אפשר שיהא קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו' (טושו"ע רסה ט, ועיי"ש בביאור הגר"א ס"ק מ).
 179. יזהר שימנה אותו בפירוש לשליח גמור (פלא יועץ ערך מילה). בענין הצורך במינוי שליחות שוב בזמן הברית (בנוסף לכך שכבר הזמינו לכך כמה ימים קודם) - ראה לעיל בפרק יב (סי' ג תשובה ב). יש

169. כן המנהג המקובל, אך יש נוהגים שה'חיקות' הם לפני אמירת הפסוקים, ולמנהג זה ה'קוואטער' מוסר למכובד ב'חיקה' הראשונה והאב מקבלו מה'חיקה' האחרונה (ע"י בדמ"ך חיי ח לג).
 170. למנהג א"י. 171. כל עדה כמנהגה, יש שנהגו קודם לומר 'אם אשכחך' ויש האומרים גם 'היטיבה ברצונך' (בדמ"ך חיי ג יז), ראה להלן בתפילות שבסוף הספר. 172. או אחר. בשבת - אסור לאב לקרוא ואפילו לעיין ברשימת הכיבודים (הגם שאין בזה משום גזירת שטרי הדיוטות משום דהוי לצורך מצוה, מ"מ עדין שייכת בזה הגזירה שמא ימחק, וכמ"ש במשנ"ב סי' שז ס"ק מז), ולכן יתן לאחר (שאינו בעלים למחוק) לקרוא הרשימה, ואם א"א יעמיד שומר שלא ימחק (הגרנ"ק שליט"א, הו"ד באיל משולש פי"א סעי' נו, וכ"כ בארחות שבת ח"ב פכ"ב סעי' קנג). אמנם בשם הגר"ש"א שליט"א הובא שמותר לו לקרוא כיון דהוה ברבים (מקרא קודש), ולפי"ז נראה שדוקא בשעת הברית עצמה מותר ולא קודם לכן.
 173. מנהג ה'חיקה' מוזכר לראשונה ביעב"ץ במגד"ע (נחל ט ראש א יאור ד אות ה). הגרש"א זצ"ל ס"ל שא"צ יותר מ'חיקה ראשונה' (מהכסא), ודלא כנוהגים לכבד קרובים וידידים ב'הגשות' בעלמא שאין בזה תוספת כבוד למצוה אלא רק מעכבים את המילה (שו"ת מנחת שלמה ח"ב עמ' שסז), וכ"ד הגר"ש"א יבלחט"א (הבט לברית עמ' תעח), ולפי"ז מן הראוי שהאב יקבל את התינוק מה'קוועטער' ויאמר את הפסוקים סמוך לפתח ביהכנס"ס (רחוק מהכסא) ע"מ שה'חיקות' באמת יקרבו את התינוק. אמנם הגרש"א זצ"ל הוסיף שקשה לשנות מנהג העולם (שם). ויש שכתב שמ"מ יש בזה ענין לזכות כ"א במצוה משום ברוב עם (שו"ת משנה הלכות ח"ב קעז). היות ועיקר

[יא] כונת המצוה

כשיביא את בנו למול אותו יתעורר בלבו שמחה גדולה ויפאר וישבח להש"י על אשר זיכהו לבן ולהכניסו
בבריתו של אברהם אבינו ויהיה חתום באות ברית קודש אשר נתן הש"י ... ומתוך שמחה זו יפתח את פיו
בשעה שהמוהל מוכן למהלו ויאמר, הנני מוכן ומזומן לקיים מ"ע שציווני הבורא למול את בני לשם יחוד
קוב"ה ושכינתיה ע"י ההיא טמיר ונעלם.
שלה"ק (מסכת חולין ד"ה ענין מילה)

קודם המילה על האב לכוין¹⁸⁰ את כונת המילה¹⁸¹.

[יב] ברכות האב

איך לא יתלהב לב אדם ... וביותר בשעה שישמע ברכת המילה מפי המוהל, יברך הברכה 'להכניסו
בבריתו של א"א' בשמחה עצומה בלבו מאוד ומאוד.

למנהג אשכנז וחלק מבני ספרד (בעיקר עדות המערב כיוצאי מרוקו וכיו"ב), לאחר
שהמוהל סיים לברך 'על המילה' - האב יענה אמן¹⁸², ומיד אח"כ¹⁸³ יברך 'להכניסו'¹⁸⁴
'ושהחיינו'¹⁸⁵ (בא"י¹⁸⁶). לכתחילה ישתדל להזדרז באמירת הברכות ולסיימם קודם
הפריעה¹⁸⁷. לאחר הברכות ועניית אמן, אומרים הנוכחים 'כשם שנכנס לברית כן יכנס
לתורה לחופה ולמע"ט'.

למנהג עדות המזרח¹⁸⁸ - האב מברך 'להכניסו' לפני שמוסר את בנו לסנדק, והקהל

השלמת המילה

וע"ע בשו"ת כת"ס י"ד קכא). ¹⁸³. בין חיתוך
הערלה לפריעה. ¹⁸⁴. כונת הברכה היא שהוא
מודה ומשבח לקב"ה שציוונו לעשות מצוה חשובה זו
להיכנס לברית עם הקב"ה ע"י בריתו של א"א ע"ה,
ואינו עושה המצוה לשם רפואה וכדו' אלא לשם מצות
ה' בלבד (בדמ"ח חיי פ"י סעי' א). ויכוין שהברכה היא
לא רק על הפריעה אלא גם על המילה (שם ב). ומברך
'בשמחה עצומה בליבו מאד מאד' (יוש"ה שער יב פרק
יז). ¹⁸⁵. האבנ"ז אמר (בשם שו"ת הר"י מגאש)
שהיא מה"ת (שם משמואל תבוא עמ' קנו). ויכוין
בהודאה זו לכלול את כל הטובות והחסדים שגמלהו
ה' (הגרשוד"א זצ"ל, הליכות שלמה תשרי - אדר פ"א
עמ' יא). ומברך 'שהחיינו' אפילו בת"ב (הגרח"ק
שליט"א, ברית אפרים עמ' שמז). ¹⁸⁶. כדעת
השו"ע (רס"ה ז), אבל בחו"ל נהגו בני אשכנז כהרמ"א
(שם) שאין מברכים שהחיינו, ויש קהילות חסידיות
(כחב"ד, בעלזא ועוד) שנוהגות כן גם בא"י (מסורת
הברית עמ' קס). ¹⁸⁷. בדמ"ח חיי (פ"י סעי' ג, ז)
וראה לעיל בפרק יב בדברי הגריש"א שליט"א בענין
זה (ס"י ב תשובה יב בהערה שם). ¹⁸⁸. עכ"פ
חלקם, וכן מנהג דמשק, מצרים ועוד קהלות, ואין
חילוק בזה בין אם האב בעצמו הוא המוהל, לבין
כשהמוהל הוא שליח של אבי הבן. ויש להסמך ברכת

שנהגו שהאב מוסר לו את הסכין (קיצוש"ע), ואפילו
בשבת (אוצה"ב בשם הגריש"א שליט"א), והגרח"ק
שליט"א אמר שנכון שלא למוסרו בשבת (ברית אפרים
עמ' שדמ), וכ"כ הגרי"מ הלל שליט"א (עטרת שלום
אות יט). וראה עוד לעיל (שם תשובה ג). בענין אם יש
הידור לתת למוהל כסף כדי שימול מדין 'פועל' - ראה
לעיל בפרק יב (תשובה ד). ¹⁸⁰. היות ובשעת
המילה עצמה הוא עסוק בברכותיה, ועכ"פ יכוין סמוך
לה ככל האפשר (דרכי חיים ושלום אות תתקיב), ומן
הראוי שיכלול כונה זו בשעת הברכה עצמה באמירת
'להכניסו בבריתו של אברהם אבינו' (מסורת הברית
עמ' קסב). ¹⁸¹. דרך פיקודין מ"ע דמילה (חלק
המחשבה), וראה לעיל פרק ד סעיף ג. ובשלה"ק
(מסכת חולין פרק נר מצוה ד"ה ענין מילה) כתב
שהאב יאמר 'הנני מוכן וכו', וראה להלן בשער
התפילות שבסוף הספר בתפילת האב' שכ"ז נכלל בה.
ויאמר זאת בשעה שמוסרו ליד הסנדק (בדמ"ח חיי ג
כא), ועכ"פ יכוין שמל אותו כאשר צוה ה' שזה כולל
כל הכוונות (שם ג יט). ¹⁸². ברא"ש בחולין (פרק
ו סימן ח) כתב וז"ל: ... דכיון שהיה שם בשעת מילה
וענה אמן גדול העונה אמן יותר מן המברך, ואם לא
ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה עכ"ל. ובאופן זה מצוה
בשלוחו יותר מאשר בעצמו (שו"ת חת"ס אר"ח קנט.

עונים: 'אמן, כשם שהכנסתו לברית כן תכניסהו לתורה ולמצות לחופה ולמע"ט'¹⁸⁹. ולאחר שהמוהל סיים לברך 'על המילה'¹⁹⁰ האב עונה אמן ומברך 'שהחינו' (גם בחו"ל¹⁹¹).

[יג] **הכרזת המכובדים (ב)** - לאחר השלמת מעשה המילה¹⁹² המוהל מכריז¹⁹³ על הכיבודים הבאים: 'מהסנדק', ברכות ו'עמידה לברכות'.

[יד] **'מהסנדק'**¹⁹⁴ - מכובד בנטילת התינוק מהסנדק לאחר המילה ומסירתו למי שנתכבד ב'עמידה לברכות'¹⁹⁵.

[טו] **'עמידה לברכות'**¹⁹⁶ - מתכבד בהחזקת התינוק בשעת הברכות¹⁹⁷ וקריאת השם¹⁹⁸, ויש שמכבדים את הסנדק גם בכיבוד זה¹⁹⁹.

[טז] **'ברכות'** - אחד מחשובי הנוכחים²⁰⁰ מתכבד באמירת הברכות שאחר המילה²⁰¹ ובקריאת השם²⁰².

השלמת המילה

נכבדים רבים, יש המחלקים כיבוד זה לב' בני"א ומוסרים לאחר שיחזיקו בעת קריאת השם. **199**. למנהג בני ספרד ותימן בד"כ הסנדק ממשיך לשבת עם התינוק בזמן הברכות. וכ"כ בקונ' עטרת שלום (אות כג). וכתב בתורת חיים (בסנהדרין פט ב) וז"ל: נראה דדוקא הסנדק המחזיק את הולד בשעת המילה על ברכיו, הוא יחזיקו ג"כ בשעת ברכה וישתה מן הכוס של יין ודלא כאותן שנוטלין את הילד מן הסנדק לאחר שנימול ונותנין אותו לאדם אחר להחזיקו בשעת ברכה והוא שותה כוס של ברכה, דאיהו לאו מזבח יחשב ומה לו לשתות כוס של ברכה זו ... עכ"ל (מקצת דבריו הובאו בחי' הגרע"א יו"ד רסה א, וע"ע בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ג ס" ק). הנהגה זו פורסמה בזמנו ע"י הגר"ח קרייזוירט זצ"ל שטען שדוקא בכה"ג נחשב לסנדק שלם (ולסנדקאות כזו התכוין הרמ"א שהיא מעשרת, וסיפר שבדידיה היו עובדא וכו'), ואכן כך רצונו של מרן הגר"ש"א כשהוא סנדק (הבט לברית עמ' תיז) וגם מו"ר הגר"חפ"ש שליט"א מהדר לנהוג כן. בענין סגולת הסנדק - ראה עוד בפרק זה לעיל בהערה 75. **200**. 'יתן למיוחד שבעם כדי שיאמרה כראוי' (בי"ח יו"ד רסה). ובעטרת שלום (אות כג) כתב שמצוה להזמין לברכה ת"ח גדול וחסידי כי בברכה זו נשלם תיקון המצוה על דרך הסוד ורבו ושגבו סודותיה וכו'. **201**. כפה"ג (ולמנהג בני ספרד ותימן - גם ברכת הבשמים), 'אשר קידש ידיד'. **202**. במקום הצורך, כשיש נכבדים רבים (ועי"ז אפשר לעשות שלום במתיבתא דרבנן) מותר לחלק כיבוד זה, ולכבד לאחר שיאמר את קריאת השם (הבט לברית עמ' תעט בשם הגר"ש"א שליט"א, וכ"מ בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ג סי' ק). אמנם יש שאין דעתם נוחה מחלוקה זו (הגרשו"א זצ"ל הו"ד הבט לברית שם) וכ"כ בקונ' ברמ"ך חיי

להכניסו לברכת על המילה, ושלא ישיח אבי הבן בין ברכת להכניסו לבין המילה והפריעה, ומ"מ אם סח אינו חוזר לברך. ויש נוהגים שמברך להכניסו אחר המילה, ונהרא נהרא ופשטיה, ודעבר כמר עבד וכו' (שו"ת יבי"א ח"ז יו"ד סי' כא). וע"ע בדברי הגר"ש מאשש זצ"ל (הו"ד בשו"ת ציץ אליעזר חלק כא סי' י). **189**. כנוסחת הרמב"ם (פ"ג ממילה ה"ב) והשו"ע (רסה א). ויש מוסיפים: וכן יה"ר ונאמר אמן. **190**. נהגו בני ספרד לומר ג"פ י"ג מידות של רחמים בשעת מעשה המילה ממש, לפי שהוא עת רצון. ובהגהות הגר"א גוטמאכער זצ"ל (לשבת קל א) כתב וז"ל: וגם יכוין כל אדם על צרותיו בעת בכי הנימול מיסורי המילה, שקול זה עולה בלי מונע מכל קליפה שיכלל גם תפילתו, ע"ז נאמר 'כי שמע ה' קול בכיי', כלומר בכי הילד הנימול, שמע ה' תחינתי ה' תפילתי יקח והוא עצה נפלאה (ולכן יש לנהוג לומר רק מזמור זה - קפיטל ו) עכ"ל, ראה להלן תפילה מיוחדת לזה (בסדר ברית המילה למנהג בני אשכנז). וראה עוד מש"כ בזה לעיל (בפרק יב סי' ג תשובה לד, ופרק יג סי' ג וסי' ו). **191**. כדעת השו"ע (רסה ז). **192**. ובכלל זה הפריעה, המציצה, החבישה והלבשת התינוק. **193**. בבת אחת. **194**. יש שמכנים כיבוד זה - 'חיקה שניה' (בדמ"ך חיי יב כ). **195**. וכ"ז למנהג שמכבדים אדם אחר בעמידה לברכות, אך אם הסנדק ממשיך לשבת עם התינוק בזמן הברכות (ראה להלן בהערה 199) כיבוד זה אינו קיים. **196**. 'סנדק מעומד', ויש שמכנים כיבוד זה 'סנדק ברכה' (בדמ"ך חיי יב כא). **197**. והיינו למנהג בני אשכנז שמכבדים אחר בהחזקת התינוק. ויש בזה תיקון לקדושה כמו הסנדק (עושיין בשמחה ח"ב עמ' קפט בשם רבי יוחנן מטאלנא זיע"א). **198**. כשיש

[יז] קריאת השם - האב עומד ליד המברך, וכשמגיע לאמירת 'ויקרא שמו בישראל' לוחש²⁰³ לו האב את השם, והמברך מכריז בקול רם את השם הניתן לתינוק²⁰⁴.

[יח] טעימה מהכוס - ראוי שגם הסנדק יטעם מכוס הברכה²⁰⁵.

"המילה כקרבן יחשב ... ומהאי טעמא נראה מה שמלין בבית הכנסת בצפון לפי שהעולה שחיטתה בצפון ... וכיון שהילד הנימול נחשב כקרבן כך רגלי הסנדק שמלין עליהן חשוב כמזבח ... ונראה דלכך נוהגין ליתן כוס יין של ברכה לשתות לסנדק לפי שהעולה טעונה נסכים שהיו מנסכים יין על גבי המזבח בשעת ההקרבה וכיון שהילד דומה לקרבן עולה והסנדק דומה למזבח לכך נותנין כוס יין של ברכה בגרונו של סנדק דהוה ליה כמנסך יין על גבי המזבח ... נראה דדוקא הסנדק המחזיק את הולד בשעת המילה על ברכיו הוא יחזיקנו ג"כ בשעת ברכה וישתה מן הכוס של יין ודלא כאותן שנוטלין את הילד מן הסנדק לאחר שנימול ונותנין אותו לאדם אחר להחזיקו בשעת ברכה והוא שותה כוס של ברכה דאיהו לאו מזבח יחשב ומה לו לשתות כוס של ברכה זו".

(תורת חיים (סנהדרין פט ב)

[יט] תפילה אחר המילה

"ויתפלל להש"י תיכף לאחר המילה שיתן לו הש"י להילד נשמה קדושה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים. ויברך את הילד, וכן יתנהו לאחרים לברך אותו, וכן איתא בתרגום יונתן פרשת יחיי בפסוק בך יברך ישראל וכו'".
שלה"ק (מסכת חולין ד"ה ענין מילה)

מן הראוי שהאב יתפלל את התפילה המיוחדת לו²⁰⁶ לאחר סיום המילה²⁰⁷.

השלמת המילה

בניהן כענין זה ישימך וכו', אלא ביום המילה כשמברכין את הילד ואומרים 'פלוני הקטן גדול יהיה יהא אח לשבעה וגם לשמונה' ע"כ. ובשבה"ל (הל' מילה סי' ד) כתב וז"ל: הקריב אפרים ביום השביעי, מנשה ביום השמיני (בחנוכת הנשיאים), מאכאן נהגו לומר בשעת המילה 'יהי אח לשבעה וגם לשמונה' לקיים מה שנאמר 'בך יברך ישראל לאמור ... עכ"ל (וכ"ה בפסיקתא זוטרתא בראשית כה א). ומכ"ז מתבאר שהקדמונים נהגו לומר נוסח זה ('יהא אח לשבעה וגם [ואב] לשמונה') כחלק מהתפילה הקבועה לשלום הנימול ('קיים את הילד הזה'). ומצאנו מנהג אחר כע"ז בברכ"י (יו"ד רסה ה) שכתב וז"ל: יש נוהגין לומר בטוף הברכה (אק"י) 'קיים בו מקרא שכתוב ישימך אלהים כאפרים וכמנשה'. אמנם בפוס' ובנוסחאות המאוחרות נוסח זה אינו נזכר. והנה, הגם שפשוט שחלילה לשנות ממשבע הברכה הנהוג של 'קיים את הילד הזה', מ"מ לכאורה יש מקום להחזיר עטרה ליושנה ולברך את התינוק בנוסח זה (שלא בתוך הברכה), ואמנם מו"ר הגרש"ש שליט"א נוהג אחר הברית לברך את התינוקות בברכת ישימך וגו'. וכ"כ בקו' בדמ"ך חיי (ה כח) שמיד אחר המילה בעוד שהתינוק על ברכיו יברכו הסנדק בברכות ישימך, יברכך וגו'. ושו"מ שבמסורת הברית (עמ' קצב) כתב כן גם לגבי שאר הנוכחים בברית. ²⁰⁷ בדמ"ך

(פי"א ס"ה) שלא נהגו כן. ²⁰³ מסוה"ב עמ' קעח. ²⁰⁴ שמא גרים (פרק יא אות ב), אם המברך לא אמר את השם בדקדוק - יתקנו האב מיד, או אח"כ כשהמוהל אומר מי שבירך יזכירו בביטוי הנכון, ואם לא אמר נכון לא איכפת לן שהעיקר כמו שאמר האב (שם אות ו), וראה לעיל בפרק יב (סי' ג תשובה כח) שהבאנו מעשה רב בזה מהגריש"א שליט"א. ומ"מ אם האב טעה אין לשנותו (שמא גרים פ"ג אות ח). ²⁰⁵ מלבד המברך, והיינו עפ"י התורת חיים (בסנהדרין הנוצר למעלה). כמו"כ ראוי שגם האב והאם, המכובד בעמידה לברכות' והמוהל יטעמו (בדמ"ך חיי יא כא). והגרא"ש שליט"א העיר: לא ראינו שנוהגים כן (מלבד הסנדק). וראוי שהשותים לא יצאו בברכת המברך אלא יברכו בעצמם, כי יש הפסק ושהיה מברכת בפ"ג של המברך (בדמ"ך חיי שם). ²⁰⁶ והיינו יה"ר שיתן לו הי"ת נשמה קדושה וכו' (שלה"ק מס' חולין פרק נר מצוה אות טט) ראה להלן בתפילות שבסוף הספר. והוסיף (שם) 'ואח"כ יברך את הילד ויתנהו לאחרים לברכו'. והנה, על הפס' "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה" (בראשית מח כ), תירגם ביב"ע וז"ל: ... יברכו בית ישראל ית ינוקא ביומא דמהולתא למימר ישוינך ה' כאפרים וכמנשה וגו'. וכן איתא במדרש שכל טוב (בראשית שם) וז"ל: ... והיכן מציינו בישראל מברכין

[כ] **לאחר הברית**²⁰⁸ - ה'קוואטער' נוטל את התינוק (מהמכובד ב'עמידה לברכות'), מוסרו לאשתו והיא מחזירתו לאמו.

כג. סעודת הברית

כשנולד יצחק בן שמונת ימים הגישו למילה, שנאמר וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים והגישו כמנחה על גבי המזבחה, ועשה שמחה ומשתה, מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו היום שזוכה למול את בנו, כאבינו אברהם, שנאמר ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק.

מדרש שוח"ט (תהלים קיב, פדר"א פכ"ח)

נהגו לעשות סעודה ביום המילה ויש סמך לזה במדרש (הנ"ל). וכן משמע בכתובות (ח, א) שהיו עושים סעודה ביום המילה דרב פפא סבר לברוכי שהשמחה במעונו אי לאו משום דאיכא צערא דינוקא. וכן אמר דוד (תהילים ג, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח, ורבותינו ז"ל אמרו סעודת מילה ומפרשים עלי זבח - זב ח' דם מילה שהוא זב לשמונה ימים.

אבודרהם (מילה וברכותיה)

[א] נהגו לעשות את הסעודה²¹⁰ ביום המילה²¹¹, אך אם א"א²¹² - יכול לעשותה בלילה²¹³, למחרת המילה או ביום אחר²¹⁴.

[ב] נוהגים שלא להזמין לסעודה באופן מפורש, אלא רק להודיע על המקום והזמן²¹⁵.

[ג] יש להשתדל שיהיו לפחות מנין אנשים בסעודה²¹⁶, וראוי להרבות בקרואים²¹⁷.

השלמת המילה

הסעודה - עי' בב"י (שם). 211. גם אם הברית היה בבוקר אפשר לעשות הסעודה בצהריים כי היא מכוונת לזה, ובאותו יום נחשב כצמוד לברית (הגריש"א שליט"א, קובץ ביהמ"ד שבט תשע"א אות לד, לו). 212. כגון כשהמילה הסתיימה סמוך לשקיעה. 213. תשב"ץ (ח"ג סי' ח), וכן נוהגים כשהמילה בת"צ, וכמ"ש המג"א (תקנט ס"ק יא) וז"ל: ... ועכשיו נתפשט המנהג שרוב הסעודות עושין בלילה א"כ ביום התענית ג"כ אין להקל, וכ"פ הט"ז (או"ח תרפו ס"ק ב) וז"ל: ... יאכל סעודת המילה בלילה כמו ביי"כ וט"ב עכ"ל. 214. פת"ש (י"ד רסה ס"ק טז). 215. ולכן גם ראוי שלא יזמין לסעודה את מי שמסופק בו אם יבוא (מילה כהלכתה עמ' רנח), וכ"ז עפ"י הרמ"א (רסה יב) וז"ל: וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה הוא כמנודה לשמים (תוספות פ' ע"פ). ובפת"ש (שם ס"ק יח) כתב וז"ל: ... טוב לבטל מה שהשמש קורא על סעודת ברית מילה כי אולי לא ילכו מטעמים המתהוים ויהיה ח"ו בכלל נידוי עכ"ל, אמנם ברמ"א שם הוסיף וז"ל: ודוקא שנמצאו שם בני אדם מהוגנים, אבל אם נמצאו בני אדם שאינם מהוגנים א"צ לאכול שם עכ"ל. 216. הרמ"א (י"ד רסה סעי' יב). 217. זכר דוד (מאמר א פצ"ו).

חיי (ג כב) כתב לאומרה אחר הקדיש, אמנם בספר עושיין בשמחה (ח"ב עמ' קעג) הציע שהאב יאמרה מיד אחר ה'שהחיינו' ולפני 'אשר קידש', משום שלפעמים אין לו פנאי לכך אחר הברית שהרי הוא עסוק בקבלת ברכת האורחים. 208. בד"כ נהוג שמוציאים את התינוק לאחר 'עלינו' והקדיש, וכ"כ בקונ' בדמ"ץ חיי (יב לג) וכן דעת הגר"מ הלברשטאם זצ"ל (הבט לברית ש"ד פ"ג אות כז), אך בזוה"ב (כא לג) כתב שאמירת עלינו היא אחר החזרת התינוק וכ"ד הגרשז"א זצ"ל (הבט לברית שם). 209. והוסיף שם באבודרהם וז"ל: ופירש ה"ר משה כהן שהטעם בזה שהקב"ה חפץ כפי היות שאר כוחות הנפש נמשכות ונגררות אחר הנפש המשכלת בעשיית המצות ובדרישת החכמה שיהיה להם חלק בשמחה אשר תגיע לנפש המשכלת בעשות המצוה או בהגיעהו לחכמה וזה יהיה בעשותו סעודה במאכל ובמשתה. וכן אמרו ז"ל כי כשאמר הקב"ה אל שלמה בחלום הלילה שאל מה אתן לך ושאל החכמה והמדע ונתנם לו כאשר מבואר שם בפסוק שאמר אחר כן (מ"א ג, טו) ויקץ שלמה והנה חלום ויעש משתה גדול לכל עבדיו. וארו"ל (שיר רבה א) מכאן שעושיין סעודה לגמרה של תורה ע"כ. 210. שו"ע רסה יב, על המקורות לחיוב